

Er zijn weinig steden in Europa waar zoveel wordt gebouwd en ontworpen als in Parijs. De socialistische president François Mitterrand, vastbesloten iets tastbaars na te laten, heeft het initiatief genomen voor enkele

„grandes opérations". Maarten Kloos zag enkele grote projecten en bezocht de architectuurbijeenkomst in het Parc de la Villette. En stond af en toe met zijn mond vol tanden. Over „imponeergedrag" en toekomstdromen.

De Volkskrant, 5-4-'85.

Mitterrands Park van de 21e Eeuw

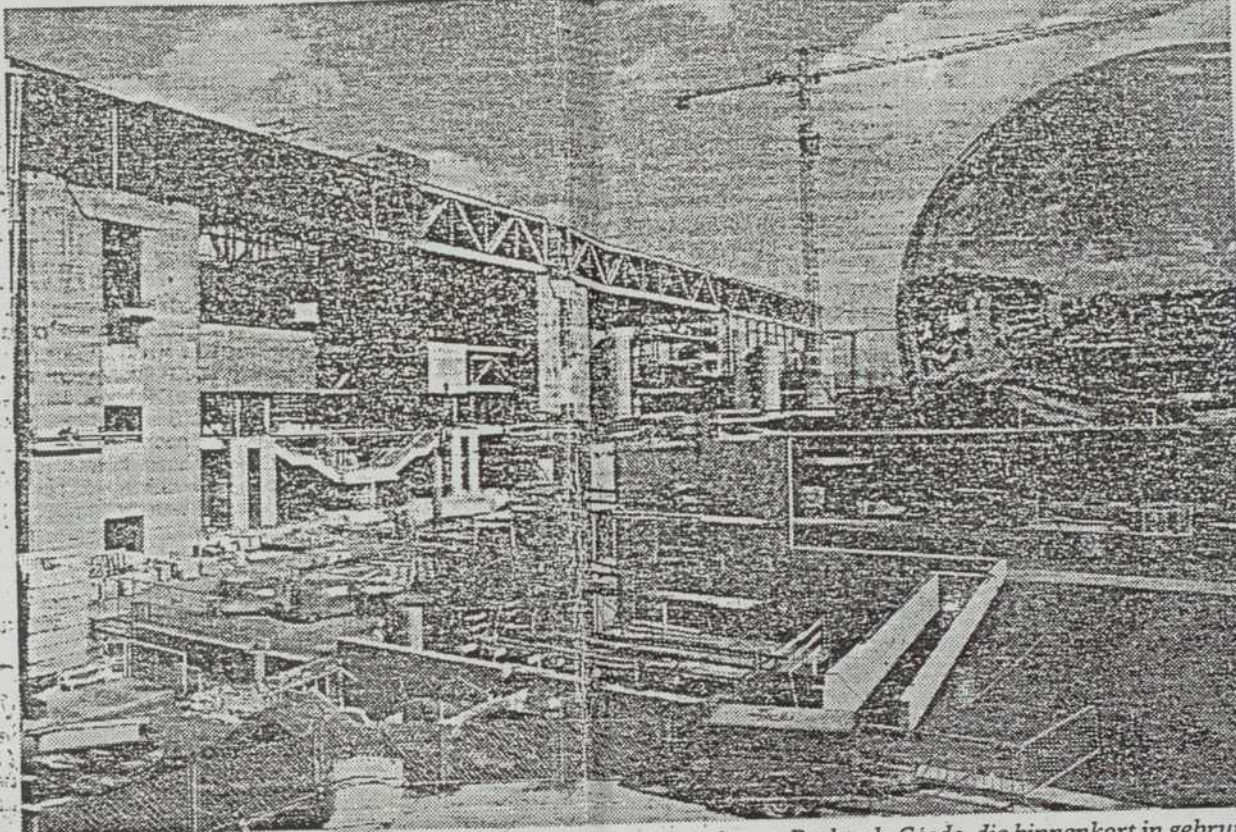
HET IS lente in Parijs, maar wie de verschillende architectuurtentoonstellingen als excuus gebruikt om even over te wippen en zich terloops ook van de bouwactiviteiten in de stad op de hoogte stelt, komt met gemengde gevoelens thuis. Er is zoveel te zien dat men het gevoel heeft van de ene kant van de stad naar de andere te moeten hollen om op de hoogte te blijven. Maar tegelijk lopen veel van deze expedities op een teleurstelling uit.

De diverse spectaculaire projecten in uitvoering zijn nog amusant. Zij dagen iedereen die over een voorstellingsvermogen beschikt uit om mee te rijden op de stroom van het megalomane. De tentoonstellingen irriteren omdat het weer van die overzichtstentoonstellingen zijn waarop van heel veel maar een klein beetje te zien is. Wie de vakliteratuur de laatste jaren enigszins heeft bijgehouden ontdekt eigenlijk niets nieuws. Wie dat heeft nagelaten, komt met een hele hoop beelden in zijn hoofd thuis zonder de betekenis ervan te kunnen doorgronden.

In het Centre Pompidou is nog enkele weken de tentoonstelling „Nouveaux Plaisirs d'Architecture" te zien — een aangepaste, dat wil zeggen kleinere en met Franse projecten aangevulde versie van de expositie waarmee het Deutsches Architekturmuseum in Frankfurt vorig jaar werd geopend. Het is een poging om het nieuwe pluralisme, dat sinds het eind van de jaren zestig in de Europese en Amerikaanse architectuur te herkennen is, te tonen aan de hand van materiaal uit de collectie van het Duitse museum.

Dit laatste lijkt een behoorlijke beperking bij het samenstellen van een tentoonstelling, maar bleek in dit geval niet zo hinderlijk omdat de Duitsers hun collectie met veel gevoel voor de actuele tendensen opbouwen. Zo zijn er in het Centre Pompidou geen verrassingen te bekennen. De meeste vooraanstaande architecten uit een achttal westerse landen zijn vertegenwoordigd met een of twee projecten. Schilderijen, originele tekeningen of maquettes, kortom: curiosa, die bijna stuk voor stuk garant zouden staan voor urenlange discussies over de opgeworpen thema's, als de ambiance zich maar een beetje daartoe leende.

De samenstellers van de tentoonstelling zijn ervan uitgegaan dat de moderne architectuur slechts een van de antwoorden is op de vragen die de twintigste eeuw stelt, en dus zeker niet het enige antwoord. Het pluralisme, een reactie op het al te dogmatisch hanteren van de moderne beginselen, behelst vooral het zoeken naar nieuwe middelen. Die worden bijvoorbeeld gezocht in de verhoudingen tussen deel

Het Musée des Sciences, des Techniques et des Industries in aanbouw. Rechts de Géo, die binnenkort in gebruik wordt genomen.

rug te voeren is op het dualisme tussen de rede en het gevoel.

Dit theoretische standpunt krijgt helaas in de tentoonstelling geen gestalte. Nagelaten is om met het kostelijke materiaal dat voorhanden was argumenten te formuleren of om strategieën aan elkaar te spiegelen. Uitgaande van de hypothese betreffende de vernieuwing in de architectuur ligt vooral één ordening voor het oprapen, maar zelfs die moet de bezoeker zelf aanbrengen.

Er zijn architecten die men duidelijk een verstandelijke aanpak kan toedichten: de historiserende Leon Krier, typologen als zijn broer Rob Krier en ook Oswald Mathias Ungers en rationalisten als Giorgio Grassi en Aldo Rossi. Hun werk contrasteert sterk met de poëzie van Raimund Abraham, John Hejduk en Michael Graves, het speelse van Robert Venturi en Charles Moore en de ironie van Hans Rucker-Co.

INTERESSANT is vervolgens een confrontatie tussen deze twee groepen en de architecten die op zoek lijken naar de synthese — iemand als Richard Meier, die aanhaakt bij de moderne traditie, een technoloog als Jean Nouvel, een formalist als Mario Botta en de magiërs van het Office for Metropolitan Architecture (OMA). Maar, helaas, van een confrontatie is geen sprake. Chaos is troef. In een ruimte waar alle bezoekers van het Centre Pompidou even binnenlopen omdat men er toch langskomt op weg naar de roltrappen, staat het publiek — veel te groot en slechts voor een deel echt geïnteresseerd — voortdurend op de tenen om over elkaar schouder een glimp op te vangen van de willekeurige over de kabinetjes verspreide objecten en prenten. De toelichtingen zijn heel summier en een groot deel van de bezoekers zal net zo overstend naar huis gaan als men ge-

de la Villette is in elk geval wel veel duidelijker. De organisatoren hebben kennelijk geleerd van de fouten uit het verleden toen tot tweemaal toe een ondoorzichtige brij van projecten werd gepresenteerd. Er is voor het eerst een standpunt ingenomen: vastgesteld is dat in de laatste jaren de aandacht vooral gaat naar uiterlijkheden in de architectuur, de façade, en dat het daarom geen kwaad kan het zo verwaarloosde interieur als thema te kiezen.

Inhoudelijk is in de biennale precies het tegenovergestelde aan de hand van wat zich in het Centre Pompidou afspeelt. Worden daar verschillende polen belicht waartussen de architectuur heen en weer beweegt, hier wordt getracht de criteria waaraan architectuur wordt getoetst in een nieuw evenwicht te brengen en wordt de nadruk gelegd op begrippen als eenheid en onderlinge samenhang. Heel vanzelfsprekend zijn dan ook twee categorieën te herkennen die bestaan bij de gratie van het totaalconcept. De high-tech van architecten als Norman Foster en Renzo Piano, en de organische benadering zoals die blijkt uit woningbouwprojecten van de Japaner Tadao Ando en het Berlijnse echtpaar Hinrich en Inken Baller, een recente villa van Botta, een museum van Gehry en de Amsterdamse Letterenfakulteit van Theo Bosch.

De tentoonstelling toont wel weer een al te overvloedig overzicht van wat de laatste jaren wereldwijd geproduceerd is. Maar er is nu meer. Het publiek wordt letterlijk belaagd door de architectuur. Naast het overzicht in foto's en projecties wordt een twintigtal projecten extra gefetereerd en zijn enkele van die projecten zelfs bijna tastbaar aanwezig op films, die ondersteund worden door authentiek achtergrondgeluid.

Zelfs na al dit geweld wacht buiten een nog grotere schok. Het is onmogelijk

dit jaar de gerenoveerde Grande Halle van het voormalige slachthuisterein La Villette. Een terrein dat men wil transformeren in het gigantische Parc de la Villette. Dit park (een van de minder bekende „grandes opérations" in Parijs) zal in 1993 klaar zijn, maar de eerste fase moet begin volgend jaar al voltooid zijn en nu al komt er enige tekening in het gebied.

Het terrein heeft een dramatische ontwikkeling doorgemaakt. Ideaal gelegen aan de noordoostkant van Parijs, waar het zowel vanuit de stad als van buiten goed bereikbaar is, had het sinds het midden van de vorige eeuw de dubbele functie van veemarkt en abattoir. Nadat het zo'n honderd jaar heel doelmatig had gefunctioneerd bleek in de jaren vijftig dat met name de slachthuizen zwaar verouderd waren. Daarom werden kostbare plannen ontwikkeld om van La Villette een ultramodern centrum van de vleeshandel te maken, maar vijf jaar na de ingebruikname in 1969 werd het hele complex gesloten omdat moderne invriestechieken een gedecentraliseerd vleeshandel veel goedkoper maakten. Een onvervalst politiek en financieel debacle.

Toen in maart 1982 op gezag van president Mitterrand een prijsvraag werd uitgeschreven voor een plan voor de inrichting van een „Park van de 21e eeuw" lagen een paar zaken al vast. Tot de elementen die in het plan moesten worden opgenomen, behoorden het nog bijna gloednieuwe maar alweer verouderde abattoir (waarvan de verbouwing tot een museum voor wetenschap, techniek en industrie al was begonnen) en de grote „Halle aux Boeufs" die zou worden gerenoveerd om dienst te gaan doen als plaats voor grote manifestaties. Van het winnende plan van Bernard Tschumi is nog niets te zien, des te meer van de Grande Halle en het museum.

geworden. Het imposante bouwwerk van de negentiende-eeuwse architect Jules de Méindol staat er op zijn gietijzeren kolommen statiger en transparanter bij dan ooit. De architecten die voor de renovatie tekenden (het duo Reichen en Robert) hebben veel van de voorzieningen (zoals ateliers en een klein auditorium) onder de grond weten te realiseren. Rijdende plateaus en mobiele loopbruggen maken het mogelijk de grote ruimte op talloze manieren in te delen.

WIE voorbij de hal loopt ziet al gauw in de verte de Géo. Een blinkende bol met een diameter van ruim zesendertig meter waarin vanaf 1 juni multimedia-producties te zien en te horen zijn — „pour les amoureux du rêve par l'image et le son". God mag weten wat men precies van plan is, maar de glimmende bal waarin en de directe omgeving en praktisch het hele universum zich spiegelen is een lust voor het oog en een effectief herkenningspunt bij de entree van het toekomstige museum. En voor dat gebouw sta je even met de mond vol tanden.

Het is bekend dat Parijs heel grote plannen heeft. Zo wordt in La Défense gewerkt aan een marmeren kubus met een ribbe van honderd meter. Maar hier is voor het eerst iets van die schaal te zien. Een museum, vijf keer zo groot als het Centre Pompidou, met een plattegrond waarvan de oppervlakte (drie hectare) ongeveer even groot is als het hele gat van de Hallen. Op het eerste gezicht een waar kunststuk van architect Adrien Fainsilber, waarin zowel de geveltoerist als zij die zojuist op de biennale overtuigd zijn van het belang van het interieur veel van hun gading zullen vinden.

Staan voor het museum in aanbouw doemen ook ineens allerlei verbanden op. Het park van Tschumi zal straks bestaan uit een ordening van vlakken, wandelroutes en een regelmatig netwerk van kleine herkenbare gebouwtjes („folies"), waarin de nodige voorzieningen zijn opgenomen. Deze folies gedragen zich in het plan als elementen van een scenario of van een choreografie. Het zijn dragers van

gebeurtenissen, die de immense ruimte meetbaar zullen maken en de bezoeker zullen begeleiden en voorbereiden op een confrontatie als die met het museum.

Van herkenningspunten in het toekomstige park naar herkenningspunten in de stad is het maar een kleine stap en de vraag is in dat verband of Mitterrand met zijn grote projecten voor La Défense, het Louvre, de opera en La Villette (om er enkele te noemen) niet ook uit is op het maken van dergelijke oriëntatiepunten. Verder gaat de vergelijking niet want zoals bij Tschumi de mens telkens zijn eigen maat tegenkomt, zo heeft Mitterrands „imponeergedrag" voornamelijk tot gevolg dat je in de schaduw van alles wat er tot stand gebracht wordt heel klein voelt.

De remedie daartegen is gelukkig aanwezig, want één sterk beeld kan de fantasie dermate stimuleren dat de mens boven zichzelf uitstijgt — en zo'n beeld is te vinden in het Centre Pompidou. Men hoeft niet eens de tentoonstelling „Nouveaux Plaisirs d'Architecture" binnen te gaan om bij de entree de „Villa Submarine" te zien. Het is een door Haus Rucker-Co gemaakte maquette van Palladio's Villa Rotonda, „geplaatst" in een groot tropisch aquarium.

Een schitterende voorstelling, die het op een heel doeltreffende manier mogelijk maakt je aan de voet van het Musée des Sciences, des Techniques et des Industries in de 21e eeuw te waken, te vluchten in de droom. Hoog in de lucht zeilen dan reusachtige maanvissen, black mollies en sluiserstaarten voorbij. En het museum is niet meer dan een maquette op ware grootte.

MAARTEN KLOOS

„De Nouvelle Biennale de Paris" is tot 21 mei te zien in de Grande Halle van het Parc de la Villette. Het architectuurgedeelte bevindt zich in een zijbeuk. De catalogus, geredigeerd door Jean-Paul Robert en uitgegeven door Mardaga, kost 120 Frs. Tegelijk is bij het Institut Français d'Architecture (IFA), 6 Rue de Tournon in Parijs de tentoonstelling „La Villette: travaux de Bernard Tschumi" te zien — een overzicht van Tschumi's werk, culminerend in zijn plan voor het park (tot 18 mei).

De tentoonstelling „Nouveaux Plaisirs d'Architecture" is nog tot 22 april te zien in het Centre Pompidou. Het gelijknamige boek, samengesteld door Jean Dethier, wordt in Nederland geïmporteerd door Idea Books in Amsterdam en kost 125 Frs. Bij deze tentoonstelling sluit eveneens een project van het IFA aan. Tot 18 mei wordt in „France/USA: nouvelles directions de l'architecture moderne" voor het merendeel minder bekende architectuur uit deze twee landen belicht.

Er verschijnen de laatste tijd aan de lopende band boeken over de grote projecten in Parijs (Tête-Defense, de pyramide voor het Louvre). Hier moet in elk geval genoemd worden: Marianne Barzilay e.o. (red.), „L'Invention du Parc" (een uitgave van Graphite Editions in Parijs). Geen totaaloverzicht van alle plannen voor het park, wel een goede selectie. Prijs: 217 Frs.

In het Maison Descartes (Vijzelgracht 2a, Amsterdam) is van 6 tot 31 mei een tentoonstelling van alle grote projecten die in Parijs in voorbereiding zijn.

Voor wie het allemaal wat teveel van het goede is: de Delftse Universitaire Pers heeft onlangs een heel interessant boekje uitgegeven over Parijs 1900-1930. Een bruikbaar gids met veel informatie over architecten uit die tijd en hun voornaamste gebouwen. Een dergelijk boekje bestaat zelfs niet in het Frans. Het is samengesteld door Stanislaus

